

Manuel Capdevila i Massana: l'orfebre que volia ser pintor

Pilar Vélez

Acadèmica bibliotecària. Directora del Museu Frederic Marès. pvélezv@bcn.cat

Manuel Capdevila tenia una dimensió més enllà de l'artística, una dimensió social i ciutadana i alhora personal, amical, que el feia ser respectat arreu, entre els col·legues, els crítics i els amics. Rebé distincions diversíssimes, però entre les darreres i més properes, cal recordar la Creu de Sant Jordi (1986) i la Medalla al mèrit artístic de la ciutat de Barcelona (1998). I de la mateixa manera, la seva obra, tant pictòrica com d'orfebre, compta amb una notable bibliografia i està ben representada en els nostres museus, com ara el Museu Nacional d'Art de Catalunya, el Museu de les Arts Decoratives o a la nostra mateixa Acadèmia. Avui, en aquesta sessió de record, volem retre-li homenatge com a acadèmic d'honor que era de la nostra entitat.

Si hi ha hagut un nom clau dins de la joieria catalana contemporània, i especialment durant el segon terç del segle XX, ha estat Manuel Capdevila. És aquesta una afirmació que compta amb tot el consens necessari, atès que el 1937 l'aleshores jove orfebre, mentre vivia a París durant la guerra —l'esclat de la qual es produí estant ell més enllà de les fronteres—, esdevingué l'autor d'una sèrie de set fermalls en plata, laca i closca d'ou —com l'intitulat significativament *L'Espanya replegada*—, que són considerats com les primeres joies avantguardistes concebudes i realitzades per un artista català, impregnades de cubisme i surrealisme, i capdavanteres a Europa.

Després d'aquest conjunt, i ja de retorn a Barcelona, Capdevila s'endinsa també en un camí particular, enfront de les dures condicions de la postguerra, aprofitant elements senzills, com ara els palets de riu, la fusta, el fil de coure o la plata modesta. Tot era diferent i propi. I així seguí, de ben segur guiat per un gran mestre, Francesc d'A. Galí, el mestre de l'Ateneum Politecnicum que obria horitzons i ensenyava “a mirar”, copsar i desxifrar l'entorn, la natura i l'artifici, amb ulls intel·ligents i sensibles.

Així mateix, des del 1947 comença una relació estreta i ben fecunda amb el monestir de Montserrat i la seva comunitat. La història de l'abadia des d'aquella data és del tot inseparable de Capdevila i el seu taller, de tal manera que avui se'ns fa difícil imaginar la basílica sense el baldaquí a manera de corona i la creu de l'altar major; les portes de plata del tron de la Mare de Déu dibuixades per Josep Obiols, però obra de l'escultor Solanic i de l'argenter Capdevila; o la capella del Santíssim sense el sagrari de plata incrustat en el bloc de ciment encofrat, alegoria austera del Crucificat, obra de l'escultor Subirachs, i el seu mobiliari litúrgic complementari.

Capdevila fou joier i orfebre d'avantguarda, coincidint en el segon camp amb la progressiva laïcització de la societat que permetia i/o exigia una estètica d'acord amb els temps, lluny dels historicismes reinstaurats per la postguerra més fèrria i esclerotitzada, encara imperants. Per tot plegat, l'any 1959 fou cridat per Lluís Maria de Güell per organitzar l'Aula Oberta de Joieria a l'Escola Massana. Des de l'Aula va iniciar la difusió d'una nova joieria a Catalunya, introduí els corrents

europaus i alhora féu conèixer Barcelona a Europa. La joia ja era quelcom més que una art aplicada que exigia un gran virtuosisme i uns materials d'altíssim preu. Des d'aleshores, tots els materials i totes les tècniques eren a l'abast del creador, de l'artista orfebre. Creativitat i ofici, en un marc de llibertat, foren el seu fonament. Encara avui l'Escola Massana és una entitat clau en el terreny de la docència de la joieria.

No és estrany, doncs, que l'any 1961 fos convidat a participar a la International Exhibition Modern Jewellery. 1890-1961, organitzada pel Victoria & Albert Museum de Londres, la primera exposició internacional de joieria del segle XIX-XX, que significà la seva consolidació internacional. Però cap a les acaballes dels seixanta i primers setanta, Capdevila es decantava cada vegada més cap a la pintura.

Fill d'orfebre, la tradició familiar el va portar a continuar la trajectòria paterna, com a joier i argenter, però des de ben jove havia sentit passió per la pintura i ja pintava d'una manera particular i inconfusible. Fou a París on descobrí que el camí que ell seguia no estava tan lluny del seguit per altres artistes —els *fauves*, per exemple—. Això l'asserenà, l'esperonà i el féu continuar endavant amb fermesa.

Manuel, com deia, volia ser pintor, se sentia pintor, lluny de l'acadèmia, però. Òbviament, l'artista que dissenyava les primeres joies d'avantguarda no podia pintar convencionalment. Ara bé, l'obra pictòrica de Capdevila no s'endinsà mai en el camí de l'abstracció, per bé que el seu camí va ser sempre molt personal. Figuració, sí, però plasmada mitjançant una percepció personal i sobretot amb una passió punyent pel color. Pinzellada potent, àgil i ferma —traducció de la seva vitalitat interior—, lluny del virtuosisme perfeccionista. De fet, aquesta independència en més d'una ocasió li costà un cert oblit per part de l'oficialitat establerta, tant l'acadèmica com la d'avantguarda, com també del mercat de l'art amb visió més comercial.

Les cartes a la seva filla pintora, Elisenda —que vaig tenir la sort de repassar i analitzar conjuntament amb ell per publicar-les en el *Butlletí* de l'Acadèmia—, són una mostra del seu gran interès per la pintura i pel color. Manuel Capdevila sempre parlava del color, la seva màxima preocupació i el seu repte a l'hora d'expressar-se sobre la tela, perquè el seu sempre fou un món d'energia cromàtica potent i penetrant fins a l'últim moment, fins a les darreres obres exposades a la Sala Parés al gener del 2006. Arbres intensament blaus, vaques poderosament vermelles, conills lilosos, cases ben grogues, cels ataronjats o crucificats de roig sagnant, omplen les seves teles sense por, amb valentia, i no ens deixen indiferents.

La seva pintura, si només ens fixem en el traç, pot semblar ràpida, gairebé visceral, però, ben a l'inrevés, és lenta, pausada i mesurada, llargament destil·lada. Molt temps, fins i tot anys, necessitava per concloure algunes de les seves teles.

Moltes vegades al seu estudi, entre les teles, on havíem parlat de pintura i de tantes coses, sempre, però, acabàvem amb alguna reflexió sobre el fet de pintar. Les converses sempre giraven a l'entorn d'aquest tema, de la mateixa manera que a les seves mans tot esdevenia pintura, fins i tot una grossa gallina de xocolata d'una mona de Pasqua que vaig obsequiar-li i que em retornà convertida en una tela a l'oli, fent-hi un collage amb el paper brodat de la base de la capsa de cartró que feia d'embolcall —ja m'excusaran aquest record personal—.

Recordo ara un comentari que em va colpir molt: “Tandebò no tinguéssim memòria, ni coneguéssim tantes coses ni l’obra d’altres artistes”. És a dir, tandebò fóssim purs, verges i poguéssim expressar-nos netament, lliurament, sense deutes de cap mena. Però això no és possible. Inevitablement, tot ens afecta, ens frapa i resta gravat en el nostre disc dur intern.

Tanmateix, Capdevila ha estat un artista lliure i honest, un home equànim i, per tant, capaç de transmetre benestar al seu entorn, benestar comunicable fins als darrers moments i fins i tot un cop traspassat, mentre encara estigué entre nosaltres.

Les darreres converses eren un preàmbul de comiat, conscient i serè, però el veritable comiat fou la darrera exposició, el repte final. La intensitat de les darreres obres són el millor testament que ens ha llegat. De la mà dels poemes del llibre *Transfiguracions* de David Jou, els seus setze olis són, al meu parer, al·legòrics del seu mateix traspàs, impregnat de la força i la saviesa de la maduresa, signe de la potència vital de l’artista.

Acadèmic d’honor de la nostra entitat des del 1994, avui, gairebé d’un any després d’haver-nos deixat, volem recordar-lo i retre-li el nostre homenatge més sincer. Gràcies Manuel Capdevila per tot el teu mestratge.

24 de gener del 2007